

תוכן העניינים

ז	פתח דבר
	ספרי במדבר פיסקאות קז–קסא
269	פרשת שלח
332	פרשת קרח
384	פרשת חקת
427	פרשת בלק
439	פרשת פנחס
496	פרשת מטות
534	פרשת מסעי

פתח דבר

הנני שמח להגיש לקהל דורשי התורה וחוקריה את חציו השני של חיבורי, ספרי במדבר: מהדורה מבוארת. בכך הגיע לקצו מסע לימודי ומחקרי מרתק ומפרך, שהחל לפני למעלה מארבעים שנה. בלבי נצורה הודיה מקרב לב לריבון כל המעשים, שנטע בי אהבת תורה והעניק לי את הכוח ואת שלוות הנפש להשלים בדור סוער זה את מקצת מעשה התורה המשוקעים במהדורה על כל מדוריה ובייחוד בפירושו.

דרשות הספרי לפרשות שלח עד מסעי הנדונות בחלק זה משופעות בגופי תורה חמורים. מחקרן הניב חידושים רבים בהארת נוסחן המקורי, בביאור לשונן ומונחיהן ובפירושו הפשטני. בד בבד הרים מחקרו של ספרי במדבר תרומה בחשיפת הלכות שלא נודעו עד עתה, בבירור עצמאותה של 'משנת ר' ישמעאל', בהבהרת דרכו המדרשית והגותו של ר' ישמעאל ובית מדרשו, וכן בליבון נושאים מגוונים בתורת התנאים ובחשיפת חידושיה בהשוואה להלכה המקראית. באיתורם יוכל הקורא להיעזר במפתחות בסוף הספר.

העקרונות המנחים שעל פיהם יוסדה המהדורה פורטו במבוא בפתיחת חלק א. בתיאור עדי הנוסח הישירים של הספרי יש לעדכן את האמור על כתב יד אסטנסה. בעמ' יח שם הוזכרו עשרים וששה דפים מכתב יד זה, שבמלאכת ההכנה לשימוש המשני כדפי כריכה נגרדו האותיות בצד החיצוני של הכריכה ונותר רק הטקסט בצדה הפנימי. טקסט זה נראה מבחוץ ככתב ראי ולעתים מזומנות לא הייתה אפשרות לפענחו. לפני כשלוש שנים הופרדו לבקשתי הדפים מכריכתם בעזרתו הפעילה של פרופ' מאורו פרני, ועתה אפשר לקרוא בנקל את כל הכתוב בהם. בעקבות מלאכת ההפרדה אף זוהו שני דפים נוספים מעותק זה, שקודם לכן לא היה אפשר לקוראם כלל. נוסחיו של כ"י אסטנסה לפרשות שלח עד מסעי שולבו במהדורה. צילומי הדפים המופרדים שמורים במכון לתצלומי כתבי-היד העבריים שליד בית הספרים הלאומי בירושלים. תעתיק הדפים, הכולל גם את הדפים מפרשות נשא ובהעלותך שרק מקצת נוסחאותיהם שולבו בחלקה הראשון של המהדורה, הובא באתר אוצר עדי הנוסח של ספרות התנאים (<http://www.biu.ac.il/JS/tannaim>).

ב'פתח דבר' בחלקה הראשון של המהדורה נקבתי בשמות האישים והמוסדות שסייעו בידי במחקר הספרי ובהוצאתו לאור. עזרתם הנדיבה ליוותה אותי גם בחלקה השני של המהדורה, ותודתי העמוקה שלוחה להם שנית. בפירוש פרשת פרה נעזרתי רבות בתלמידתי ד"ר ליאורה אליאס בר-לבב ז"ל, ששימשה כעוזרת המחקר שלי. תלמידי הלל בייטנר, שכתב בהדרכתי עבודת גמר על דרשות קטע הגניזה של ספרי זוטא לפרשת פרה, קרא את טיוטת הפירוש לפרשה זו וזיכני בהערות מלומדות.

תוכן העניינים

697	פירוש לפרשת שלח (פיסקאות קז–קטו)
862	פירוש לפרשת קרח (פיסקאות קטז–קכב)
977	פירוש לפרשת חקת (פיסקאות קכג–קל)
1085	פירוש לפרשת בלק (פיסקא קלא)
1117	פירוש לפרשת פנחס (פיסקאות קלב–קנב)
1218	פירוש לפרשת מטות (פיסקאות קנג–קנח)
1290	פירוש לפרשת מסעי (פיסקאות קנט–קסא)
1335	רשימת קיצורי המקורות וספרות המחקר
1367	מפתח המקורות
1408	מפתח המונחים המדרשיים
1413	מפתח המילים
1421	מפתח כללי

רשימת קיצורי המקורות וספרות המחקר

סימולי עדי נוסח

ספרי במדבר ודברים

- א ספרי כ"י אוקספורד 151
- א¹ דפי השלמה לכ"י א שנכתבו בידי סופר אחר במקום דפים שנקטעו
- ב ספרי כ"י ברלין-טיבינגן OR. 4° 1594 33
- ב¹ ספרי כ"י אסטנסה, מודינה
- 16.H.6 (BEMO 74) (פיס' ג-ה, טו-יז)
- 16.H.2 (BEMO 70) (פיס' לו-ל, מב-מד)
- 16.H.3 (BEMO 71) (פיס' לב-לט, נה-נט, פה-פז)
- 16.H.4 (BEMO 72) (פיס' כג-כה, מט-נב, נד-נה)
- 13.G.20 (BEMO 257) (פיס' עג-עח, פז-פח, קי-קיא)
- 16.H.1 (BEMO 69) (פיס' קיא, קיג-קטו, קיח-קכא)
- A.32.K.20 (BEMO 145) (פיס' קכא-קכב, קכד, קלא, קלד)
- A.32.K.21 (BEMO 146) (פיס' קכג-קכד, קכו-קכט, קלא-קלב)
- ג ספרי קטעי גניזה
- קיימברידג' T-S NS 35.12 (פיס' א-ב, ח-יא)
- קיימברידג' T-S AS 94.358 (פיס' עז-עח)
- לונדון-גסטר BL OR. 10578 A.45 + H.11 (פיס' פה-פו)
- מנצ'סטר John Rylands B 8725 (פיס' צה)
- [ג] נוסח ג שנשתמר בחלקו, אך השלמת הקרחה שלו נראית ודאית או קרובה לכך
- ג"א מדרש בקטע גניזה JTS ENA 2646
- ג"ב מדרש בכ"י פירקוביץ RNL Yevr.-Arab. II A 118² (לתיאורו ראה מאמרי, גנזי, עמ' נא)
- ג"ג מדרש בכ"י פירקוביץ RNL Yevr.-Arab. II A 225⁵ (לתיאורו ראה מאמרי, גנזי, עמ' נא)
- ד ספרי דפוס ראשון ונציה ש"ו
- ה פירוש רבנו הלל לספרי
- ה¹ כ"י וינה 60
- ה² כ"י פרנקפורט 8° 3 Hebr.

מפתח המונחים המדרשיים

אם אינו עניין ל- x תנהו עניין ל- y 985, 912, 552	אבל לא שמענו 92
אם אמרת כן 9	אבל אמרו (חכמים) 773, 106
אם כן למה נאמר 196, 191, 185	או 1127, 1021, 905, 500, 195, 182
אם כן מה ת"ל 196	או אינו אומר אלא 1031, 141
אם לימד/לומד/ללמד x כבר לימד הא מה אני מקיים 445	או אינו/לא בא אלא ללמד — או לא בא ללמד אלא 386
אם למדתי 269	או כלך לדרך זו 247
אמור — אמורה 139, 141, 194, 306, 751, 898, 1007	אומר (חסרונו) 3-4, 26, 337, 611, 767, 902, 946, 1155
אמור — כעניין האמור 614	אמרו בלשון אחרת 53-54
x אמור 482	אזהרה מנין 1
אמר = ת"ל 9, 92, 207, 620, 652, 950	אחר הכתוב מדבר 1197
אמר (חסרונו) 532, 381, 266	אחר שלמדנו 729
אמר/אמרו לו (חסרונו) 53, 457, 641	אחר שריבה הכתוב מיעט 416
אמרה תורה ראה: הואיל ואמרה תורה 559	אחר שריבה הכתוב מיעט 1006
אמרו חכמים 900, 106	אי אפשר לומר x שכבר נאמר y ואי אפשר לומר y שכבר נאמר x 392, 344
אמרת 1247, 949, 865, 571, 113, 55	אין x אלא y 1236, 592, 488, 288, 39
אמרת הפרש 994-995, 4412-411, 70	אין x בכל מקום אלא y 653, 592
אמרת צא וראה 518	אין (לי) אלא 257, 251
(אמרת) קל וחומר הוא 268	אין לי אלא x ו y מנין 1297, 462-461
אמרתי 1265-1264	אין/אינו צריך 9, 11, 248, 284, 449, 453, 724, 579, 551-550, 487, 457-456
אמרתי — אמרת 1000	אין ריבוי אחר מיעוט בתורה אלא למעט 1006
x אמרתי ולא y 1265	אין/שאין ת"ל x אלא 658, 565, 94
אני אקרא x ומה ת"ל y 169	אין/שאין ת"ל x מה/ומה ת"ל x 94
אף — אף כך — כך אף 182	אינו דין (בתמיהה) 104
אף מן x אף מן y 175	אינו דין (בניחותא) 139-140, 207, 245, 245, 1052, 987, 949, 718, 246
אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר 118, 1224, 1067, 132-131	אינו דין הוא 126, 104
אף x היה בכלל שנאמר [פסוק] והרי הכתוב מוציאו מכללו להחמיר עליו 1199	אך חלק 1284, 902-901
אף x כיוצא בהן 197	אל תהי אומר/קורא כן אלא 650
את סבור 140	אל תהי קורא/תקרי x אלא y 649-648
אתה/ואתה אומר 1073, 732, 140	אלא אמרו 106-105
אתה אומר x או אינו אלא y 732, 654	אלמד/אלמוד דבר מדבר ואודן דבר מדבר 72-74, 412
אתה דן מ- x ואני אדון/אדיננו מ- y 994	אלמלי כתוב (דבר) אי אפשר לאומרו 694, 584
אתה סבור 612, 605	

מפתח המילים

אלא = באמת, אבל 605, 553	אבאה = אבי 1241, 621, 527
אלא: שימוש נדיר 1255, 605, 42; חסרונר 133,	אבאה = זקן 527
1297, 1254, 1251, 877, 386, 227	אבא כתואר לחכם 959
אָלָה 172–171	אבות 785, 784
אלהים = דיין 601–600	אבית — אל בית 164
אלואי 646	אבל = באמת 631, 271, 242, 112
אמור — חמור 9	אהל = בית 1040
אמר — דבר 654–653	אהל = בית מדרש 385
אמרכל 870	אהל = אשה 671
אן — הן 103	אהל מועד = היכל 393
אן — אין 1317, 673, 379	או = ו 1277, 908, 392, 353, 113
אנדרוגינס 21	או מה = או מה 1196
אני — איני 1266	אוהבו אברהם 323
אנץ 595–593	אוכל נפש — אוכל נפשות 1201
אסכלה* 1286	אומץ — עומץ — עוצם 582
אספיים 620	אונס — אנוס 253
אָסר 1231	אות — מופת 212
(א)פונדה* 1282, 1116	אותה — אתה 911–910
אפיטרופוס* 1241, 677	אזוהרה 406–405
אפר — עפר 1065, 1024, 127	אחר — אחת 7, 365, 401, 698, 857, 1181,
אפר = סודר 131	1195
אפשר — איפשר — אי אפשר 1223, 1089, 339	אחת יד = רוח אחת 596
ארנון — ארנונה 1151	אטיקיסר — אטיקיסר* 565–564
אר"ע 1200	אטיפס — אטיפטרס 565
ארץ = מקום 599	איזדרז — הזדרז 1269–1268
אש — איש 599	איזובין 1009
אשם = שם קרבן וכסף (קרן + חומש) 52	איטימסיאה* 566
את — אם 268, 259	אימורים — חלבים 1174
	אינה — אינן 155, 150, 148, 147, 143
בגרות — בגר 1257, 1238	אינו — הינו 103
בד"ל — פר"ש 1290	איסור — ייסור 675
בו — לו 1324, 104	איסקופין 619
בובז 1093	אירע — הירע 1171
בזה 119	איש 1270, 663, 629
בז"ז — בז"ה 1093	אכסניין 537